

מיומנויות חשיבה נדרשות בהוראת ההיסטוריה – הסברים ודוגמאות

- מסמך זה נכתב על ידי ד"ר אדי בן זאב, אלעד הופר, מרים עופר, יובל קוברסקי וסימה קרמר.
- מסמך זה מיועד למורים להוראת היסטוריה.

טיעון היסטורי

- הצגת טענה ונימוק הטענה באמצעות עובדות היסטוריות/מקורות היסטוריים רלוונטים. לעיתים נדרשת גם הצגה של טיעוני נגד וערעור על טיעונים.
- טענה: מסקנה/עמדה/דעה/פרשנות.
 - נימוק: תמיכה בטענה באמצעות ביסוסה על עובדות היסטוריות רלוונטיות/מקורות היסטוריים רלוונטיים.
 - טיעון נגדי/מנוגד: טענה שונה/הפוכה מן הטענה הקיימת, ונימוק באמצעות ביסוסה על עובדות היסטוריות רלוונטיות/מקורות היסטוריים רלוונטיים.
 - ערעור על טיעון: ערעור על מידת התקפות של הטענה ו/או הנימוקים והעובדות שעליהן היא מבוססת.

קריאה מושכלת במקור

זיהוי, הבנה והסבר של תכנים, מסרים ונקודות מבט המצויים במקור תוך כדי התייחסות אל מאפייני המקור ו/או ההקשר ההיסטורי שבו הוא נוצר.

מאפייני מקור

יש להסביר כיצד מאפיינים שונים של המקור שעוסקים בו משפיעים על התכנים, המסרים ונקודות המבט המצויים בו. המאפיינים*:

- סוג המקור: למשל מחקר עיוני, תיעוד אישי, מסמך רשמי, כתבה בעיתון, קריקטורה, יצירת אומנות וכדומה.
- זהות יוצר המקור: מיהו ומה תפקידו ו/או זהותו האישית/החברתית/תרבותית.
- מטרת המקור וקהל היעד: לאיזו מטרה נוצר המקור ולאיזה קהל יעד.
- מועד יצירת/פרסום המקור והמקום שבו נוצר / פורסם: מהי מידת הקרבה או הריחוק של המקור מן המקום והזמן של האירועים שאליהם הוא מתייחס.

* לא כל מאפייני המקור יידרשו בהכרח בכל שאלה שיש בה קריאה מושכלת.

הקשר היסטורי (קונטקסט):

- התנאים והאירועים שהתרחשו בתקופה ובמרחב הגאוגרפי של יצירת המקור והשפיעו על תוכנו.
- התרבות, הערכים ותפיסות העולם ("רוח התקופה") שרווחו בתקופה ובמרחב הגאוגרפי של יצירת המקור והשפיעו על תוכנו.

השוואה**

- לימוד והסקת מסקנות ביחס לאירועים/תופעות ומקורות היסטוריים באמצעות השוואתם לאירועים/תופעות ומקורות אחרים. ההשוואה נעשית באמצעות זיהוי והגדרת קווי דמיון ושוני בין מושאי ההשוואה לאור תבחינים שונים. במיומנות ההשוואה בהיסטוריה נכללים הרכיבים האלה:
- הגדרת מטרה/מטרות להשוואה: מה מבקשים ללמוד מביצוע ההשוואה.
 - הגדרה והצדקה של מושאי ההשוואה: בין מה למה משווים, ומדוע ההשוואה ביניהם משרתת את מטרת/מטרות ההשוואה.
 - הגדרה והצדקה של תבחיני ההשוואה: על פי מה מציגים את הדמיון והשוני בין מושאי ההשוואה, ומדוע תבחינים אלה רלוונטים למטרות ההשוואה.
 - הצגת הדמיון והשוני בין מושאי ההשוואה.
 - הסבר הסיבות לדמיון ו/או לשוני.
 - הסקת מסקנות מן ההשוואה בהתאם למטרה/למטרות.

הסבר סיבתי

- הסבר סיבתי מתייחס למכלול הנסיבות והגורמים שהובילו להתרחשות/לתופעה ההיסטורית הנדונה ו/או למכלול התוצאות וההשלכות שנבעו ממנה.
- **נסיבות:** התנאים והאירועים שהיו הרקע להתרחשות תהליך או תופעה היסטורית.
 - **גורמים:** הסבר מדוע נסיבות מסוימות הובילו להתרחשות ההיסטורית הנדונה.
 - **תוצאות:** השינויים המיידיים שנוצרו בעקבות ההתרחשות ההיסטורית הנדונה.
 - **השלכות:** הסבר ההשפעה של האירוע ותוצאותיו בתחומים שונים ולאורך זמן.

**** בשלב זה נדרשים התלמידים להציג את הדמיון והשוני על פי תבחינים שהוגדרו בשאלה, ולהסביר את הסיבות לדמיון ו/או לשוני.**

דוגמאות לשאלות המשלבות מיומנויות חשיבה היסטורית

טיעון

קריאה מושכלת

השוואה

הסבר סיבתי